

KARA ERİK ÇAĞALA

Kara Erik Çağala

Zekeriyya BİCAN*

Özet

Harput musikisi, Türk musikisi içerisinde özel ve önemli bir yere sahiptir. Kış aylarında kürsübaşları, yaz aylarında düğünler, kaya ve havuz başları Harput türkülerinin dile getirildiği başlıca mekânlardır. Harput ve çevresinde yaşayan insanlar çeşitli olaylar karşısında duygularını şiire dökerek seslendirmişler, bunun sonucu olarak da çok sayıda türkü meydana getirmişlerdir. Bunlar dilden dile dolaşarak zamanla anonim halk müziği ürünleri haline gelmiştir. Bununla birlikte, bestekârı meçhul olmayan Harput türküleri de vardır. İşte “Kara Erik Çağala” Harput’un bu çeşit türkülerden biri olup, bu yazıda onun doğuş öyküsü anlatılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Elazığ, Harput, müzik, türkü.

Abstract

Harput’s music has a private and important place in the Turkish music. Kursubashi in winter months, weddings in summer months, rock and poolside venues are places where Harput songs are performed. People living in Harput and in its surrounding have written poems to describe their feelings towards different events taking place around them. As a result of this, they have produced many songs. Those songs have been passed down from generation to generation and become part of the traditional folk music. Moreover, there are songs whose composers are known “Kara Erik Çağala” (Black Plum Raw) is one of the songs of this type. This paper aims at explaining the birth of this song.

Key Words: Elazig, Harput, music, song.

Harput’ta yaşantı artık tek düzelikten çıkmıştır. On dokuzuncu asrın sancılı günleri en acımasız ve en tipik tarihî olaylarıyla yaşanmaktadır. Henüz harbin yaraları çok tazedir ve yaralar kanamaktadır. Yıllar yılı debdebelerle geçmiş olan Harput yaşantısı üzerine bir kâbus çökmüştür. Birkaç yıl öncesine kadar hiç kimse ne olup bittiğinin farkında değildir. Bir imparatorluğun bitişine şahit olduklarının bilincinde değillerdir. Harput ve Harputlular, Harput’un bittiğini, gün be gün tükendiğini yeni yeni fark etmektedirler. Her geçen gün, Harput’tan bir şeyler kopartmakta, bir şeyler götürmektedir. Harput ahalisi, yavaş yavaş mezraya bir göç telaşı içine girmişlerdir. Dünya sosyoloji tarihinde, eşine ender rastlanılır olaylar Harput’ta cereyan etmektedir ki, kocaman bir şehir ahalisi evlerini kendi

* Araştırmacı-Yazar-Şair-Elazığ.

elleri ile yıkıp, aşağıdaki ovaya, mezraya göç etmektedirler. Hiç kimse de bu işe akıl sır erdirememektedir. Bazı devlet memurları da tayin isteyip gitmektedirler.

Rahmetli babam Yusuf Bican, o yıl on altı yaşındadır.

Harput'ta bu göç hareketi sürdüğü sıralarda, babam da düzenli olarak atı ile mezraya gidip, işlerini halledip tekrar Harput'a dönmektedir.

O yıllarda yaşanan bu sevda olayını babamın, bir arkadaşına anlatırken, dinleyip şahit oldum. Babamın çok sevip saydığı Hamedili Veli Efendi adında bir arkadaşı vardı. Onun için, "Veli, insanın namusunu emanet edebileceği bir dosttur." derdi. Veli Efendi bir gün babamı ziyarete gelmişti. Evimizin bahçesinde oturuyordu. Annem çay yapmış, ben ise çayları dolduruyordum. Tarih 25 Nisan 1966, -iki gün önce 23 Nisan bayramına katılmışım, oradan hatırlıyorum- erikler çiçek açmıştı.

Veli Efendi, erik çiçeklerine bakarak "Yusuf, bu kaçınıcı erik çiçekleri?" deyiverdi.

Babam, "Kırk yedi..." derken gözlerinden bir damla yaş düştü. Şaşırılmışım, babam durduk yere neden hüzünlenmişti.

Veli Efendi, "Hele anlat, nasıl olmuştu o iş?" dedi.

Babam anlatırken sanki ben orada yokmuşum gibiydi. O sadece Veli Efendi'ye anlatıyordu. Çünkü çocukların yanında aşk meşk hikâyeleri anlatılmazdı. Çok merak etmişim. İyi ki de dinlemişim. O gün çok hoşuma gitti. Hiç ama hiç unutmadım. Bundan sonrasını babam şöyle anlattı:

"Veli, yaşım altmış üç oldu. Olayın üzerinden kırk yedi yıl, evet, tastamam kırk yedi yıl geçti. Erikler, tam kırk yedi kere meyve verdiler, çoğu kuruyup gitti.

Her günkü gibi, bizim beyaz ata binmiş Mezre'ye gidiyordum. Harput'un çıkışındaki çıkmalı evin pencere camı birkaç kere çalındı. Hem de o kadar şiddetli ki, cam kırılacak gibiydi. Bakıp bakmamakta tereddüt ettim. İçimden bir ses, dönüp bak, dedi. Dönüp bir baktım ki, ne göreyim, bir ay parçası, bir huri kızı, başından oyalı yazması kaymış, bir çift yeşil gözle gülüyor. Eliyle "Gel gel!" diye de işaret ediyor...

Deli olacağım. Sabahın bu vaktinde rüya mı, hakikat mi farkında değilim. Harput gibi bir yerde, çok ender rastlanabilecek bir durumdu. Bir kızın böyle serbest, böyle özgürce hareket etmesi pek normal karşılanmazdı...

Yaklaştım atı pencerenin altına çektim. “Yusufl!” dedi. Adımı da biliyordu. Ama ben, daha önce onu hiç görmemiştim. Gözlerim, gözlerine takılı kalmıştı. Dilim tutulmuştu. O konuşuyor, ben dinliyordum. Ama cevap veremiyordum. Nutkum tükenmişti. İçine düştüğüm o iki yeşil göz, beni esir almıştı. Kız, sarı ipek saçlarını da hiç gizlemiyordu. O an, o sarı ipek saçların bir ömür boyu, boynuma dolanıp kalacağını bilmiyordum. Dalıp gitmiştim...

“Yusuf, al sana bir kara erik yolda yersin.” dedi. Eriği aldım. Erik değil, sanki gökteki dolunayı bana vermiş gibiydi. Alıp mendilimin içine koydum.

Sonra: “Yusuf, beni buradan al. İstersen dünyanın ötesine gelirim. Ama beni mutlaka al. Yeter günlerdir yolunu beklediğim. Dün gece uyumadım, bekledim sabaha kadar. Uykuda kalırsam seni göremem diye çok korktum...” dedi.

Sadece: “Peki peki, tamam...” diyebildim.

Ah bu cahil kafam, niye acele edip de, o gün alıp gitmedim. O gün Mezre’ye de gitmedim. Atımı eve çevirdim.

Meydan Mahallesi’ne bir rüzgâr gibi girdim. Anam, Pembe Hanım, pencereden görüp korkmuş. Yusuf niye böyle telaşla erkenden geri döndü diye. Hemen aşağıya, kapıya inmişti, “Oğlum, hayrola. Bu halin ne böyle?” dediğini duyar gibiyim. “Ana” dedim, “Gir içeri, kapı ağzında anlatamam. Ben bittim.” Anamın gözleri büyüdü birden. “Hayrola ne var oğul?” dedi. Bir solukta olanı biteni anlattım. Anam kahkahalarla gülmeye başladı. Ben bu defa anama kızıyordum. İşin ciddiyetini anlamamış gibi davranıyordu. “Ana, gülmeyi bırak. Eğer o kız yarın bana istemezseniz, şu Harput Kalesi var ya; giderim, oradan kendimi aşağıya atarım. Bütün Harput da bana ağlasın, sen de ağla.” dedim. Anam, “Delisin sen.” dedi. “Bir kız için insan kendini kaleden mi atarmış; o kız senin gadan ala oğul, bir çaresine bakarız.” derken işin ciddiyetini de anlamıştı. Anam da ben de sabaha kadar yatamamıştık. Anam endişe duymuştu. Bense hayaller ülkesindeydim. Sabaha kadar düşünümüzü hayal ettim. “Yusuf beni buradan al!..” sözü sabaha kadar kulaklarımda çınladı durdu.

Anam konuyu babama açtığında, babam pek önemsememiş. Kızın ailesini, babasını çok yakından tanıdığını, memur Mehmet Efendi’nin kızı olduğunu, bize de munasip bir gelin olabileceğini belirtmiş. Lâkin işlerinin o günlerde çok yoğun olduğunu; Halep’e külliyetli miktarda gön ve tabaklanmış hayvan derisi göndermesi gerektiğini, askeriyenin ayakkabı ihtiyacının çok önemli olduğunu falan söylemiş.

Bense, bu arada, geçen üç günümün, üç asır gibi geçtiğini biliyorum, ama sonradan bir ömre bedel olacağını bilmiyordum.

Dördüncü gün; babamın yüzüne bakarak -o devirde bir evlât babasına böyle bir konuda asla bir şey söyleyemezdi- “Baba, benim işim ne oldu?” dedim. Babam, şöyle cevapladı: “Galiba geç kaldık. Mehmet Efendi’nin tayini payitahta çıkmış. Üç gün önce gitmişler...”

Gökkubbe başıma çökmüştü. Başım dönüyordu. Yine dilim tutulmuştu. Öylece babamın yüzüne bakıyordum. Babam durumumu görünce sarsıldı. “Demek bu kadar önemliydi.” dedi. Yüzümü öptü. “Sana çok daha güzel bir eş alacağım, merak etme; unutursun bu günleri, sonra da gülersin haline.” diyerek elimden tutup yukarıya çıkardı.

Divanın üstüne abanmış ağlıyordum. Babam, “Hiç görülmemiş bir şey...” dedi.

Babamın cevabı kulaklarımda çınliyordu; “Onlar gitti, şimdi üç günlük yoldalar...”

Üç günlük yol nedir, bilmiyordum. Sandım ki, dünyanın öteki ucuna gitmiştiler. Oysa, olsa olsa Kömürhan Köprüsü’nü ya geçmiştiler, yahut oradaydılar. Bugünkü aklım olsaydı, gider bulurdum onu. Niye biliyor musun? Ben ona söz vermişim. O bana gönül vermişti. Ama o gerçeği bilmiyordu. Bilmeyecekti. Mutlaka intizar etmiştir bana.”

Cüzdanından bir kara erik çekirdeği çıkardı. “İşte bana bu kara eriği vermişti. Eriği yemeye kıyamadım. Mendilimin içinde çürüdü. Sadece çekirdeği kaldı. Askere giderken de yanımda götürdüm. Tam yarım asır geçti. O nerededir şimdi? Veli kardeş, bir haber alsam, bilsem yerini, gider bulurdum. Dayayıp dizlerine başımı, derdim ki: “Ben sözümde durdum. Babamın da kastı yoktu. Sizin gideceğinizi nereden bilecektim...”

Bu olay Harput’ta duyulmuş. Babamın arkadaşları “O eriği niye yemedin?” diye yıllarca takılıp, şaka yaparlarmış. Anlayacağınız dile düşmüş, halk ona bir de türkü yakmış, o gün bugündür, bu türkü dillerde söylenir durur.

“Kara erik çağala, ye ki yaran sağala”

On altı yaşında yaşadığı ve asla unutamadığı bu olayı, elli yıl sonra anlatırken gözlerinin yaşardığını gördüğümde hayret etmişim. Hakikaten eskinin aşkları başkaymış. Şimdi, kendisini de, yaşadığı büyük aşkı da saygı ile anıyorum...

Bu olayı anlattıktan bir yıl sonra babam vefat etti. Kara eriğin çekirdeği, hâlâ cüzdanındaydı. Sonra ne oldu, ben de bilmiyorum. Ona ve Harput’un bağrında yatan tüm dostlara Allah’tan rahmet diliyorum.

Derler ya: “Harputlu severe tam sever. Harput’un sevdaları bir ömür sürer.”

Bu vuslata ermemiş sevda da, bir ömür sürmüş meğer...

KARA ERİK ÇAĞALA

Kara erik çağala
Ye ki yaran sağala
Hangi kitap yazıyor
Ben sevem eller ala

(Bağlantı)
Oy nedem nedem nedem
Oy nedem nedem nedem
Yâr seni alam gidem
Evi barkı terkedem
Yârin kolunda şeve
Kim odur yârim seve
Acep o gün olur mu
Alam götürüm eve